

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 4.

Fylke: Nord-Trøndelag.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Nøylandet.

Emne: Baking.

Bygdelag: Nøylandet.

Oppskr. av: Peder Pedersen.

Gard: Brønsto

(adresse): Nøylandet i Skamdalen.

G.nr. 87. Br.nr. 4.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Delvis.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Eg har råd spørde kona mi, Maun Pedersen. 70 år gammel.

SVAR

Tidl. Kornofkvern. I gammel tid - tilomlag for 60 år siden
 vart alt kornet mald til mjøl på bekkjevernar.
 Sidan den tid blir det mald på ei stor bygdemyl-
 ne. På gardane finst det kornkvernar for i tida.
 Dette vart nytta til maling av gryn og malt.
 Slike kvernar finst vort ikkje lenger her på Nøylandet.
 På bekkjevernar vart kornet enten til sammald
 bygg- eller hagemjøl, eller kornslaget det vart
 mald av. Ein og annan vola og vintereing av
 mjølet av det slaget vart også sammald. Dei
 bygget vart mald til gryn eller malt på hand-
 kvern, sa ein at det vart "skredd".
 Etter at ein gjekk av til å mald kornet på
 bygdemylne har ein fått desse ymse mjøl-
 slaga: Sammald, spissa- og gryn mjøl. Dei to
 siste slaga får namnet sitt etter den grad av
 avskaling kornet får på slipessteinen. Her i
 bygda er det helst spissa mjøl, ein nyttar til
 folkemat, soleis til allslag flatbrødbaking.
 Det er helst mjølet av bygg ein brøkar til
 flatbrød no for tida. Men i min ungdom var
 det flatbrød bakt av hagemjøl ein helst
 nytta til kvardagskost, av dei ein kjøpte

dette brødet var det mest norande, og var meir å
"bie" på enn annas brød. Det var byggnmjøl-korn
i Staden ved flatbrødbakinga.

Sil ornnsbrød - det vanleg hieishaldningsbrød
blir det nytta sammale kieg- og kveitemjøl, med
like stor mengde av kvast slag. I eldre tid var
dessa brøda baka av sammale bygg- og kiegmjøl
og var kalla "grophak". Elles var det i gamal
tid ikkje reist ofte baka ornnsbrød. Ein hadde
meir "Süvel" (Hokamat) "den tid mest hie kvast
mat-mäl. Gyda var det flatbrødet det var spiss-
mäl eller.

Sil 2. Horn som var mäl på bekkjverv var
ikkje sikta. Derimot - var det som var skedd
til grunn og mäl på ei handkverv, sikta gjennom
ein säld, som var laga av ei järnplata til
botten og som var fest til ein karm av tre.
I järnplata var det stempla fine, små hol som
grun og mäl drjssa gjennom og soleis skildest
frä "Sää" (skallet) - som var nytta til krötter-
mäl.

Sil 3. Ein vil helst ikkje nytta nymäl mjöl til
vanleg brødbaking. Det ber seg ikkje so godt opp,
segjer dei - og det vandara å ja brøda godt
skikke av nymäl mjöl. Sil flatbrødbaking
har det intzi å segje om mjölet er nymäl.
Var ein skal baka ornnsbrød - blir mjölet ein
skal nytta sett inn i eit varmt kom noku
timar for batinga sekkel.

Stoko særskilt nemning - eller ord for mjöl
som kjem beinast frå kverna er ikkje kjend her.

Sil 4. For horn, mjöl, grunn og allslags mat laga
av mjöl, har det frå gamal tid vorte
nyttat dette sammennet: "Ledsän".

Med dette ordet. Skulde ein minnast at den
avlinga jorda gav, var eit l n fr  Teid, som
ein skulde taki vare p  og vurdsla p  beste m te.

Til 5. Baksten. Her i bygdha har ein ikkje brukt  
g  saman om b kinga av flatbr d p  dei
ynse gardane. Heller veit ikkje veit eg om
at bakstektjuringar fr  ei bygd har vore
nytte til b king i andre bygdelay her i indre
Narndalen. Her bygd har br t m gda med
deigane de bakstektjuringar.

Uektj som k per med til flatbr d b kinga:

1) Til "bakstj l", 110 cm lang, 70 brei og 1 1/2 tomme h tt.
Ho er lagav rre, kvistfrie granbord og er tv ta
meit fin og i plan p  eine sida. F re kvartorden
er hoved ei godt felt inn i ei l st av same h tt
leik som sj lve, fj la. Det blir gjort forat ho ikkje
skal dragi seg. P  baksida, eit stykke fr  medre
indre er det felt inn ein dragspani

2) Br dlokk. Sj  vedlagde k ss.

3) Til slag spodoi. Ei r nd og ei meire flat-
kveit. Den f rste av desse er ein breiein, om lag
80 cm. lang og som spissar av mot eine enden
Den andre er av same lengde men er tv ta meire
re flat og er om lag 70 cm brei og er av r nda
mot eine enden. Disse er til kvart eit br d,
som det skal bli minnst. om seinare.

4) Tjevle er deiar ndt av ein kvistfri, l tt bj rke.
Strange, 54 cm. lang og med eit handtak i kvar ende
Desse handtaka er 11 cm lange kvar. R sten av
tjevlet, altse 32 cm, har ein h tt leik av 10 cm
10 cm, og er ved same veiter som er inn-
shore i viden eller langsida og p  l us av
disse r ndt r ndt tjevlet, s nddelt i
ei mengde med sm  kvasse. Sakker.

5) Flattbrøst. Den eine av desse er ei sauerimpe, og som er godt vel rein ved vasking og leiting. Denne blir nytta til å sope lausmjølet or leivum för steikinga. Den andre er ein loom. breipensel, laga av hestetagl, og som ein brúkar til å smíja ymse slag sméring på brödet med. Dei ymse slag slag bröd og kakur:

9) Det var lege flattbrödet, blir som regel baka av „spissa“ eller grynsmjöl og smelta med-kilsejning av koka og male potetor. Dette brödet blir steikt i ein miera bakarom (sjå vidlagde reis) Men det hend deg der dei ikkje har hove til å brúke ein slik - at dei steiker brödet på eit sirkelrúndt bakstjarn, som ein har lagt på nokre steinar i grøva so ein kan elda under det.

Stamgær og måten ved flattbrödbakning
för og nu: Her i bygda og elles i indre Stamdalen - er det vanleg at der i kvar lita grend, på nokre få heimar finst eit eldhus med bakarom, som so blir nytta av desse húslydane. Hvor vår og trauet skipar so kvar húslyd til ein- eller to bakardagar, eller som húslyden er följmennt. Det blir da nytta 3 heige bakstektjeringar, to av desse kjolar til leivane og den tredje står för steikinga. - Dei tek gjernu til med arbeidet kl. fem morgonen. For in i ungdom var dei i fullt arbeid för kl. var 6. Deigen må vera ferdig smadd föråt. Det arbeidet har dei som bakar ikkje noko med å gjera. Dei to bakarom dit ~~xxxx~~ eit stykke frá kvar-annde, men vinst sein til ho som steiker at det er lett vinst å sende dei ferdig baka leivane til ho. Hvor av bakarom har den eine

enden av bakstjölá tvilande i Janglet. Sitt, under
den andre enden er fest med ein festking på
golvet. Ho blir soleis leggande på strå med golvet.
Står deigtrø og ferdigtradd blir ho bytt i
2 like delar. Hvar bakar tek so sin part og
legg han frå seg eit. Skyttu ned på fjöla, tek
so eit. emme (eit hövelystort deigskyttu) som ho
med eine handa trillar til ein reindklempe,
Så ho so med begge hendene klapper eit lit ei
Pirkelrunds flat. kaka, - og storleik som ein
vanleg kallek. For ein tek lit a kjöla ut den
ne kaka, til leiv står ein like grande mjöl av
sammeslag som i deigen både overkjender dette
emmet - so det. ikkje festar seg til bakstjölá.
"Med a föru kjölet alt og fram og lit alle delor
med den handtekel, liksom trillar i handa at
bakaren - blir leivom eller kvart byrma ut og tek
ei rind foran. Med den runde, seinragtige
spodda blir leivom lyft opp frå fjöla - so det går
an a strö på nytt mjöl under han. Når so
leivom^{er vort} so tönn som det går an a få han bli
det drysa mjöl over han alt på oversida. Det
mjölet som blir leggande laust og ikkje festar
seg i leivom, blir so sopa med reimpå med
eit treig som bakaren har ståande på ein
stol attmed seg. Det er dette mjölet ein sopar
bot, som blir kalla, ^{gopp}. Ho er leivom ferdig
til slekking, og han blir teken opp med den
runde, spodda og lagt forsiddig inn på "bröd-
lokke", som står inn mot. Med ei fjör
som blir stekte ned i ein koppvann, stryke
ho fyrst med handen på fjöra noko striper
over leivom, so han ikkje skal krulla seg
sammen under slekkinga. So föru ho som steker

brödlakket med leiven på inn i ovnen og drøy so med
 eit røkt brödlakket - endan leiven so han blir legg-
 de på den varme baken av ovnen. Med denne
 lynne, flate, spodde- ~~rese~~ dreiest so leiven eiend-
 no og da - so den steikes jamnt. av det hule korn
 i bakarovnen heng ein ikkje vonda han da ein
 slik omn har både under- og overvarme.

Ein bakarovn heng nokso lang tid for å bli
 elda varm so han blir brukande til brödsleiking.
 Difor må ei av kvinnokka i heimen vera stod i
 skida om morgonen å elda han opp - skal han
 vera brukande i kl. 7. No som steiker han med
 å hælde branda si inn i oppringa av ovnen kjem-
 na om han er passeleg varm. Står ovnen
 først so vert varm nok, syker steikaren for å
 hælde varmen med laf. Det gjer ho på den
 måten at ho leggjer vedskiv på ein trespade
 med eit lang skaff og fører vden gjennom
 oppringa. Så på skivsen og legg han på glo-
 skaeigen innan for sjölv steikarovnet.
 Skar bakar arbeider likeleins - og gjer leiven
 jerdig til steiking. Difor må dei ha likeleins
 vordig og.

Sriar bröd er eit finare slag flatebröd. Deigen
 til dette brödet - blir laga av gryn mjöl og sitta
 kugmjöl - og det som gjer å få leiven so
 liern som nåd. For han blir steikt nyltar ein
 poiska egg til å "stripe" leiven med istaden for
 vahn. Alles blir den baka og steikt som vanleg
 flatebröd. Står leiven kjem etor ovnen blir
 han mens han verno u varm skoren med
 ein lynne tvass kniv i små tritanda skjær
 og lagh ned i ein holk, der dei gjoymest til
 nögdeds bruk. Stemmet skru seg vel i på at

dette brødet i gammel tid skulde de nyttast nær
det. Horn friarav til gards.

Eggbrød, Krinnabrod og mjølkbrød blir og baka
på dei store bakardagane vår og høvest og bakainga
går for seg på same måten som for det vanlege
flatbrødet, og deigen er om lag den same som
for friarbrødet.

Eggbrød - blir baka ut til ein vanleg leiv
- om lag 60 em i kverimål. So det steikjaren mot
nan på brødet. Med den breie rosten (pender-
len) stryker ho over leiven eit lag av vispa egg.
Ein reknar med at det går med på jamma
2 egg til kvar leiv. Deretter fjers leiven inn
i ovnen med eggside opp til steiking på
vanleg måte. Dette brødet er det om å gjera
å steike godt so det toler lagring. Når alt egg-
brødet er steikt jerdig blir det bren til oppve-
ringsstaden, der ~~det~~ leiv for leiv blir lagt ut på
hyller og rene golv - til vidare lorking. Etter nokre
dagar blir so eggbrødet salt opp i "kåva" (Stablar)
Eggbrødet - er so vidt eg veit ikkje baka utan
for Hamdalen. Men her er det rekna som for
kvernmat, når det ^{er} ser ut som ~~leffe~~ "kleinring"
(leffe) med Hamdals "gornmi" altat.

Krinnabrod blir baka av same slags deig og på
same måte som eggbrødet. Men steikinga var
nokre anstis. Når leiven var baka blev han steikt
so mykje i bakarommet at den heldt godt saman
og vinda såle "krinninga". Den første steikinga
vart kalla "lörping". Leiven blir so smiut på
eine sida av ei kare av kvitmjøl, mjølk, eit
grande farin og litt harde mormme. Når den
er kora dettetter heile leiven - blir han
"krinna", d. v. s. - ein lagar figurar over

leiven med ein Kveinatamm, som evgjort av tre med små irnhakke i eine enden og som soleis får Skapnad av ein Hamm med Stikke tindar. So blir leiven på nytt sett inn i annen til ny Steiking. I Kveinga^a har ikkje Steikaren noko med å gjeva. Det er helst húsmore i heimen som må vera tilstades og stå for det arbeidet. I Kveinabrod^a blir også nytta til Kveining, men har til høgtids- og gjestebods^a mat rang eller eggbrøds^a Kveining.

Mjølkbrød - baka^a og so på same måten som eggbrødet, men til smurning^a nyttar ein fukt saip, og det steikes likeeins som eggbrødet. Det blir nytta til Kveining^a til kvardags og til Kveinmilje^a. d. v. s. brødslykke som ein slikke med i fukt Kvein.

Husholdningsbrød. Som for nemnt vart det i gammal tid breikt seks like av det slaget i det vanlege hushaldet. Det var mest beru til dei store høgtidene dei baka slikt brød. Deigen vart laga av sammale bjegg- og reigmjøl med like mykje av kvart slag. Brøda vart steikt i ein mæra bakarnn ved sida av grøva i kjøkenet - og med ilagg frå grøva, der ein og sette inn brøda når dei skulde steikast. Framan for anns opninga reiste ein gys ei flat steinhylle-anns Steikinga gjekk for seg. Desser mæra^a Steikorn-ann- var i bruk til om lag 1880, da dei vart avløyst av kornfjæra med Steikornn. So finst det ikkje lengre ein heim i Stavdalen der dei nyttar mæra annar til "Kaksteining". -

Til 6. Dei brøds^a lag ein no nyttar i hushaldet.

- er helst „grovbrød“ - både til helg og gjeve. Dette
 er baka no som før av samansale mjøl - no helst
 av kvite og rieg. Til høgtidene og når ein ventar
 frammande på gjestling - kan ein og baka nokre
 brød av eitka kvitmjøl - r so dette r å få kjøpt.
 Dessutan kan ein det vanlege flatbrødet og mjøl
 ke brødet; som høyer med til kvardagsma-
 len og som det går mykje av. Stoko ders skjele
 i brødslaga kan det ikkje vore det. Eit kan min-
 nast. Mi mor som var om lag 10 år gammal
 da ho døydde i 1928 - künde fortelle at dei brød
 slaga og her har nemnd var i bruk i hem-
 men tidlegare - men sjølv med ^{sept} nokre brige
 i samansetjinga av dei mjølslag som vart
 nytta - eller som årsætlinga av Horn var. -
 Til 7. Til gjeskebods mat kan ein i heimen til
 kvar tid gjøymt vinden eggbrød og kveina brød.
 Til 8. „Glokaki“ er ikkje kjend her.
 9. Flatbrød sjå under 5. Det kan ikkje vore
 og er ikkje nokon skilnad på det vanlege
 flatbrødet for kveibond og tenner. Heller ikkje
 for andre arbeidsfolk, som no og da arbeidar i
 heimen. Alle går til same bord og ~~et~~ same
 maten
 Til 10. Fløtebrød. Omne nemninga er eitjend
 for oss - men må vel helst liknast med
 mjølkebrød - eit ytre.
 Til 11. Seiv. Med seiv meiner ein det for dig baka
 flatbrødet både for og etter det r steikt.
 Seiv nyttast berre når det gjeld flatbrød,
 eggbrød, kveina brød, mjølkebrød og priarbrød.
 Ei vanleg dei brødskeiv blir her kalla ei
 „kaksrivi“ eller seivlid: ei brødskeiv.
 Til 12. Seife - heiter hos oss: „keivning“. Ein lagast

enten av eggbröd, krina bröd eller mjölkbröd.
 Framgångsmåten er den samme hva slag ein lagar
 "Klinsingen" av: Ein tek inn ein eller fleire
 "leivar bröd" - eller som det høver, blögge so
 kvar av desse med lunka vatn. legg so dei blögge
 leivane burt i skunda og legg eit keint klede til
 breidde av dei. Når det synur seg at leivane
 er vorte passelig mjekte blir kvar av dei "klint"
 d. v. s. ein blandar smør og noko fasin saman
 og stryk so eit tynt lag utover kantsida av
 leivane med denne blandinga. Deretter blir
 leivane bretta over so ^{han} kjem til å sjå eit som ein
 halvsiitel med eggsidea eit. Flanten ^{er} "vora"
 kring han blir so skore eller klept vekk; so
 flanten blir heilt jamma i sjå til. I gamal tid
 vart so den halv leivane ^{bretta} over einn ein gang
 og delt i to like store delar; i to fjordelingar
 Jote dagsmorgen skuda kvar av dei som
 nøydde heimen til - ha ein blit fjordeling eggbröts
 klinsing "love til seg på senga" alt eit ein kopp
 kaffe.

So blir "klinsingen" - enten det er eggbröd, krina
 eller mjölkbrötsklinsing, skore sundt i min-
 dre stykker. Til "klinsing" må ein og helst ha
 Svandals gormmi. Disse to slag mat høver
 "saman her. Dejar tek eg og med Karls, Svandals-
 gormmi: blir voka - enda det kanski ikkje skildi
 vera med einder dell ennet. Ein tek 15-20 l.
 reilmjolk som blir vurd opp til 3 1/2 % saltis. Har
 so i eit grande løype i den lunka mjölka, sett
 gryta er varmen til mjölka skemma. Tek so
 ein kross og stjer eit kors i massen, so han
 blir delt i fire like delar. Sett so gryta over
 varmen alt til det heile tek til å koke.

Da skal ostin seg fra mysa. I de eit-dørlag sam-
 lar ein so ostin fra mysa. Mysa som no er alt i
 gryta, silar ein so gjennom ein fin sil, so ein er viss
 på ein får all ostin vel skild fra ho. Ho letein mysa
 tralde fram a' tuka i flein timar. Osten skal bli
 male 6-7 gonger på ei kjøtken, så den blir rik-
 tig finmale. I gammal tid og tiddels på sehav er no var-
 det mykje det ei "gornnemi", arbeid av ho. Når my-
 sa er tuka so mykje saman at ho er vorte steik,
 og brün av farge - har ein den malne ostin opp i
 gryta og rører godt i kring med ei tarro (stave)
 so han blender seg godt med mysa. Når dei so
 ser at blendinga "sy" - nokar - har det eit på ei
 "jærning". Det er ei røre av kvitmjølk, mjølk,
 4-5 egg, nokre matsteier farin - litt kanel og
 harde mormu. Mens ein har eit på den myjær-
 ninga må ein røre jærnt i kring i gryta, so det
 ikkje legg seg med på botnen - (bli skive)
 Det er mykje "jærning" til - at den ferdegy nokar
 gornnemi bli hjukt som ein vanlig grøet. Med den
 er no er varm bli den a'ist opp i hovdege store
 krøfjell eller på tellukar. Denne gornnemi skal
 seg mykje fra den tynde "hardgornnemi", der ostin
 ikkje bli skild fra mysa og setis ikkje male siend.
 Med ordet leise, meins her klining. Derimot
 har vi ordet "lemse", men i ein annan lydning
 av ordet "lemse" blir laga av både egg - kveina
 og mjølkbrød, med det same beivn kjenn
 eit er beharomun og den er no er varm og
 mjukt. Siem bli først bretta over til ein halv-
 leiv - so til ein fjording leiv (Sjå vedlegget)
 Det er vanlig at kvar av dei 3 bakstektjærningene
 skal få 2 "lemser" kvar - ei eggbrød og ei kveinalmæ-
 nar. Dei får heim eller med bakstet. I hem det

frømande til baka hús, með dæ hald þá og ba-
nar skal dæ og þa með sig ei henni heim. Til baka
heir ho baka nokk minde.

Til 13. Bretling. Talles r det ikkje vanleg á brette
flatbröd og klenningsbröd saman. Seivane blei
seth þá kvaran dæ i "rúva" (st eller sporing)
d. v. s. Stakar.

Flöning (lefe) som skal rýttast til ferdar mál
"blei laga i stand av klenningsbröd" for kvar gong
den skal breittast þá den máten som er nemmt
for. Meiri bjgda blei det ikkje gjört. nokk skil-
nast þá seturbröd - elluanna bröd.

Til 14. Gjör og sérdeig. For i tida var det öl gjesku
(gjör) som var nytta til ombröd. Til gjörtes
gjörnde ein þá flastur millom kvar gong ein
bruggja öl. So lange det var millom dæ gongum
dæ baka "hak", dæ ein sküldi ha gjörtes, so
gjött det ikkje meir av det stajet.

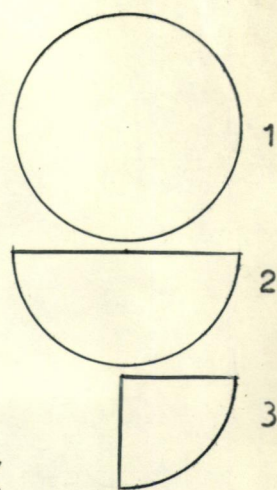
Til 15. Sérdeig var ikkje vorr nytta hús i bjgda.

16. Til merk þá at deigen var fudiggjör - gjörde
ein með þanna eit hol i deigen og helst ei
brømande brettile hotel. Þu som þo da stak-
na rúnde ein baka til með stak batinga.

19. Steikinga. Som for nemmt þadde dæ i gamal
tid ein mura omr i grüva - dæ ein steikte
hús haldning bröda. Til leir bröd bating r baka
omrann i eit eldhus eit skypke þá dæ ande
hüsa þá grüva av brannfær.

20. Þe seis þe nemnde omrann blei gjörne nytta
av fleiru húslydar. Þet er helst ein manni som
egg dess hüsa og omrann, og so for grannann
láne han eitan leetaling.

21. Til brannfang blei det gjörne breitt 60 cm
lang vid av hjört og gran. Til ein dags baka

Lemse.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr.

Fylke:

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Emne:

Bygdelaag:

Oppskr. av:

Gard:

(adresse):

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Frånhaldt frå blad 6.

SVAR

gav det på lag 1/5 fann ved. Ho som steik w brødet
hav også med i leggjinga av vedan a' gjera. (Sjå for)
til 29 & 30-31 i kjempe.

32: Stei.

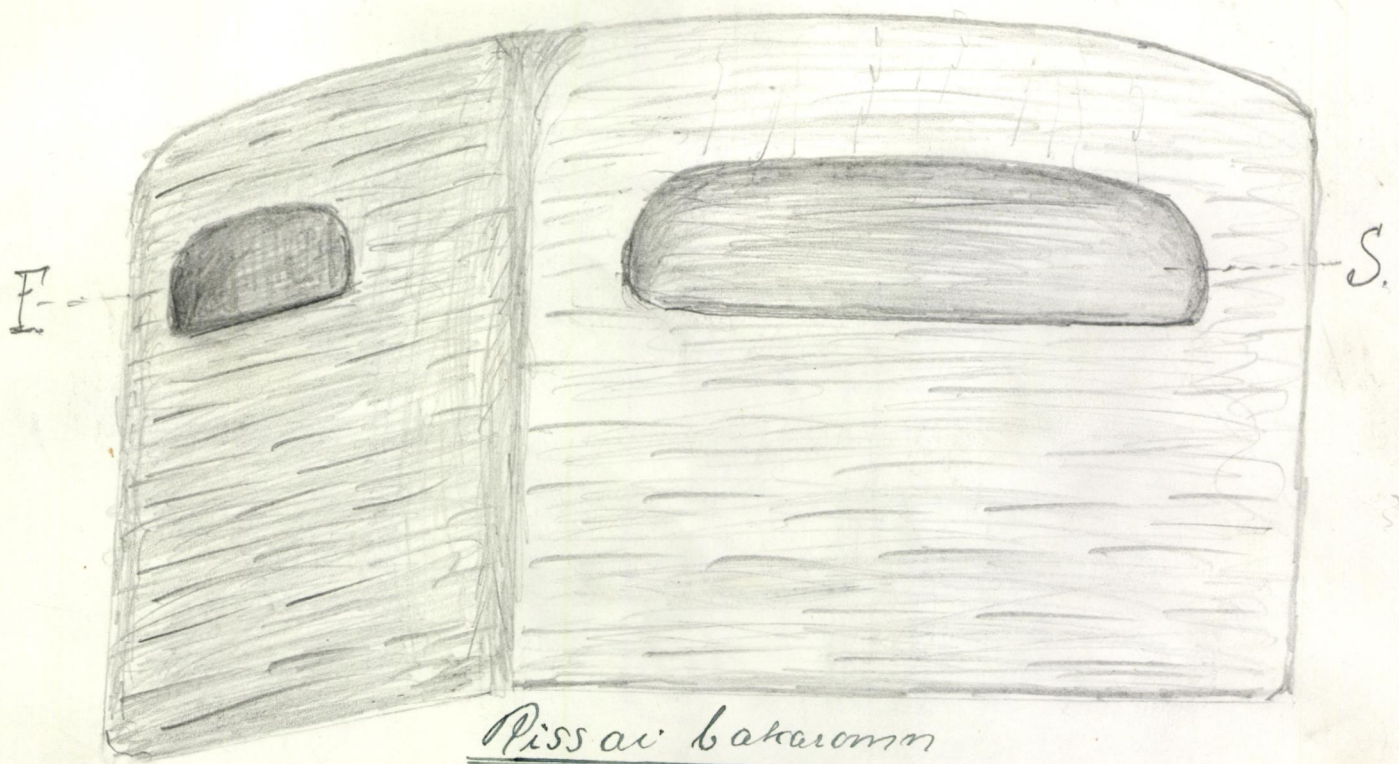
33. Det r' gora (guro), voffelkak (voffler) som ein
steik av i jærnet i Starn dalen. Det r' to slags
"gora" ein bakar og det blir nytta to slags
jærn: Kromkak jærn, og jærn for bakar gora.
Den først lagast av eit korn rora av kveitmjøl eller
gryn mjøl, kværte senn kjørte, egg og jærn. Ei smat-
stei av denne rora blir a'ist på jærnet, som har
botn og lokk - og so steikt. Medan gora er inne w
mjølet eller steiringa blir ho rulla av w ein
kierde stein - so ho blir sjæmde ut. Som eit korn-
mark hús. Bakar gora lagast til av ein deig
som er i hopsett av kveitmjøl, smilt jærn og
egg. Deigen kjørte ut til ein leiv, som blir send
skoren i firkanta like store stykker. Disse styk-
kene steikes so i jærnet - 3 - eller 5 i gong og blir
storleiken av jærnet.

34. So seint som i 1860 var det iia på korn i
Starn dalen og det var da nytta bottenmjøl
til å blande saman med det bygg- eller trær-
mjøl ein rådde over

Sil 35. Det var helst borch av alm som varst lurtka og malle til mjöl. Der det ikkje vork alm myttas dei borken av fjær. Det var for det mede om hausten og fjærjuls vintren, når årsavling av horn var misslykka ein laust til skogs på borchsamling. Det var vel ja som "sanna i ladi" av slaget for möda stök for dära.

Sil 36. Borkemjöllet varst. Berre mytta til flatbröd. Islike nödsär malle namdelingane sakne allslag kliningbrödi da ein ikkje künde mytli "borkemjöl" til slikt bröd. Borkemjöllet varst mytta på same mäten som annan mjöl. Det varst blanda saman med annan mjölkrask med t. d. ein halopart av kvart slag og so knada til deig. Men borkemjöllet varst fjærst koka for det gjekk inn i blandinga. På den mäten skilde ein ja deigen seigare og dermed ja brödleiven til henge beke saman ün der bakinga. På same grunn mytta dei hells borken av alm til mjöl. Enda og 1778 är gammal fram ikkje e gj minnet at folk i mi tid har var möjdet til ä baka av borkemjöl. Men man som var född i 1827 künde fortälla at i november tid t. d. i 1847 og 48 var borchbröd mykje i bruk.

Sil 39. Mose har ikkje det ey veit vork brükt. her i bygda i brödbakinga.
 " 41. Heller ikkje beinmjöl.

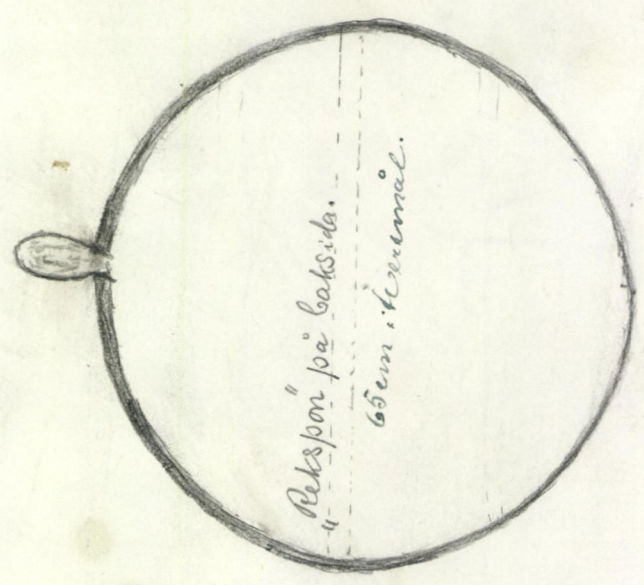

Pliss av bakarom

F = fyringsrom.
S = Steikerom.

Omnun er mura av græsstein. Kveikt (tak) er helst av nokkrum gamla ommsplatar av jarn. Omnun er bæði úti og innviðig dekt av leiri. Botnen í sjölvu Steikerommet (S) má vera jafna og jörn. Þó er má ein tvær ^{göng}stein skil mylla nær lit sleiting. Sletta um botnen með tjúkt leirvelling. Þetta má gjerast dagin fyrir þan skal myllaast. Fyrir ein selt omn má gjeru úr rögkjoða.

Pliss av bröðlök.

Lokket er lagað av fjöru, hvíttfrie, túru og ljóru fjöru og gran. Gypur við handtaket er dekkur umlag 28cm. tjúkt, mun þeir ljóruu skel kvart-so det hitstítt þer þer 0.4cm. Þetta er arbeidslíkt fyrir at leiom helkur skal gli av lokket nær den þá detta skives inn í omnun við sleiting.

Flatbrød steikt på bakesjern.

Før om lag 40 år siden var det mest alt flatbrød steikt på bakesjern - ei sikkerhetskurs jærnhelle om lag 80 cm. i bredden. Før den tid nyttte dei mykje godt hagemjøl til det flatbrødet ein skulde ha til kvardagsrost. Derimot baka dei det flatbrødet som skulde nyttast til helgastost-og til frammande av sammali = a seinan av spissa byggmjøl. Det vanlege flatbrødet var i den tida ikkje steikt i mura bakerovnen, som ein no gjer, men på eit bakesjern, som var lagt på moker steinar i kjøten grøva. På den måten var det eit høveleg rom under jærnet til å eldas i. Dei hadde likevel ein bakerovne ^{seine av} på gardane, men han var berre nytta til å steike egg - kinnar - og mjølkbrødi. Ogso i gammaltida gjekk flatbrødbakinga for seg to gonger om året, haust-og vår. Men da var det berre ei bakarsteins (baksletjuring) som stod for bakinga. So både kjøla eit og steikte leiven. Når brøtleiven var steikt, laut bakarsteinsa vonda han med „spoddo“ eit par tri gonger, so han var steikt - like mykje på bae eldar. I dette høve var det nemleg berre undervarme. Som oftast var jærnet mest oppvarma på midten. For å berge leiven mot å bli „svidd“ (brunt) der, stakk gjeran bakarsteinsa ei „spoddo“ mellom leiven og jærnet, so leiven var lyft eit grande opp frå jærnet på midten. Denne „spoddo“ nyttte ho og til å dreie leiven rundt jærnet moker vunder og til å smie han på andre sida. Ei bakarsteins som både skilde kjøle eit og steikte leiven, måtte ha auge med seg, skilde ho passe leiven so han ikkje vart brunt. Medan den eine leiven var steikt, kjøla ho nemleg eit ein mj. Det var eit både seigt og slitbart

arbeid i vora bakerstaus den tid g ar beid da-
 gen vara mykje godt fra kl. 6 om morgonen til
 kl. 8 om kvelden. Det var ogsa ho som stob for
 tena dinga av deigen. Den mengde deigd som
 kvad gang vart laga lei var og blei kalla ei
 "kno". Pa ein varley londegard i Romalen vart
 "det hauest og var baka flatbrod ei heil veka
 eller vel so det av ei bakerstaus, og da rekna
 ein med at ein skulde ha nok flatbrod for
 eit halv ar. Om kvelden vart det brodet som
 var baka om dagen bren til stakuret, det det
 vart sett opp i "kiva" eller "spinningar" (stollar)
 pa ei hylle. Denne hylle er som regel hengt opp
 eit stykke fra galvet og eit fra veggen, so ho vert
 "musfri", som det heiter her. Ognpa kvad sliko
 spinning blei det eit lag eit press av runde
 "lokk", so leivon ikkje skal knella seg saman.
 Sto for loda blei flatbrodet, som of oi har nemnt
 stekt i bakerovnen pa dei store bakardagane haust
 og var. Men ein og annan gangem ten det
 vat det gar "klatt" for ledely, og i so fall blei ein
 nojd til a mylke bakstjarn i kjoten, kjellar
 eller stovkies.

Storleis flatbrodet vart mylka i gamal tid.

I min tenngdom vart det i huishaldet mylka
 mykje meir flatbrod enn no tidag. Det var
 mest slik at det laust vras med lei kvad
 matmal da. Til frukost fekk ein jamnt
 koka mjolk med kaldgraut og derkil spiko-
 kjott og fisk. Da laust gjolisaft flatbrodet
 vras med. Til midag var det spetseid
 mest kvad dag, og da var flatbrodet iunissen
 di. Til mns kl. 4, var det i allfall om virke-
 um koka mat - helst ein kjott- eller fisk-

kelt með flatbröð hit. Til tvelds fella ein
 þá gæmnan graut og mjólk. Þinn var det
 líku om koka mjólk einneim, so ein laut-spæ
 þá det, feld ein oflu koka sild elle sildseppi
 til tveldsmat og da feld flatbrödet i gjin gjera
 smest þá borbet.

Om sümarm - i ser i höjonna og ellus má
 det var varmt i veret - bleudet oflu brúkt á
 eta, mjólk og bröð til nans i staden for koka-
 mat. Ein flak da anten, hjútt mjólk elle
 god hart skurna mjólk i kvædin, spel-
 kinn, og som ein da braut sün d flatbröð
 og hadd oppi mjólka. Det heitli deyfor hev i
 bygga: 6 die flatbröðlaies, e die matlaies.

Flatbrödet var borv einn frá stabiuret i
 i kinnu Morga (holkar) illan lokk og hmyf
 upp þá ein spinnu i ein bakjelku under
 kjokun lofel. Derud skiedu brödet halde
 seg kúrt og iktu, slagnu (bli mjólk og seip).
 Bröðleiver var skore sün d i fjordungar
 og lagt med i bröðkorga og slikt var brödet og
 sett þinn þá borbet. Sam tid var det og
 la ga, smör balla av flatbrödet, som ein ekstra
 litan god bit. etlu á ha ele spikurild til
 die gürds (mildaz). Þinnmor la ein litan
 smörklump þá eit dlytti flatbröð til
 kvar som salt vob borbet. Det smör var þess
 vart onlag notu til ein fjordung bröð. Þinn
 var bröð sün d i hövley ston bita, smürd
 so smör þá ein slikt bit og la ein litrandi
 over den först, min i tab smör. Fella ein
 smör balla elle silda, var det sagt at
 "ein" spila silda.

So for tida bli flatbrödet mest borv

nyttja allt middagsmaten.

Í segja nota vissu om kommytji flabroð
det var ley skildi vera til eit stællid for
ein arbeidsfor mann, tan ej ikki. Mun
truleg kjinn ein sanningar nota mat, man
ej spær at det gjekk med onleg ein halv
leiv.

Siðh. i spærskjema:

Skai dei skuldi gjea bröðmannane i
kjökenet keine for osta eller vöden, söpa
dei först osta eit med ein rost fest til
eit langt skaft. Deretter bürta dei ei
filla til ein liten staur, blöyðu so filla
i vahn og straukt so over botnen kommen
med ho!

Nota undulag av det eine eller ande
slaget vart ikki nyttja. Bröda vart setu
beinast på botnen, slik bakarane gjev det
no for lida.

Í dei bakarommane ein no nyttja til stei-
king av bröðleivas, þring ein ikki a söpa
osta i forommen, da blesse ommane har
to opningar: ein for i legging av vöden på
eine langside, og ein breidau på fram-
sida av omman, der ein legg leivun inn
til steiking. Vöden kjinn alss inn i bakar-
omman altanfor den staden leivun blei
leggjan de. Sjölu varmen stöx upp og fram
inder kveldet på omman, og på den málan
varmen þan upp. Gjdur blei baid over
og endur varmen for steikinga.

Þvargang ein sleib omman skal brúkast-
ma þein da þun for haar blei letun i brúst
smörje botnen i þan med ei hjútt

278

leinsýpju, so hann blív ríklíggjám og fjn.
Telles er det vandt á ja leivinn líl á gli
lett, nái ho som Sleikju skal vonda hann.

Det finst ein Sleikjaí er ekki nái ho
kjemu líl bákas húsit om morgun, er om
ominn er sett í slík stönd, at ho er nógg
mök hann. Er hann íttý det - gjer ho með-
sam þá, at det íttý blív hennar skuld
om leivani gár þúnd in du Sleikja.
H. har og slá ^{þar á} a verna m.